

Chorvatská akce

Vysídlení chorvatských rodin z jižní Moravy do vnitrozemí v letech 1947–1951

MILAN BÁRTA

Po druhé světové válce došlo k nucenému vystěhování československých občanů chorvatské národnosti ze tří obcí jihomoravského pohraničí a jejich rozptýlení mezi obyvatelstvo Moravy. Vysídlení bylo provedeno ve dvou etapách v letech 1947 a 1948–1951. Akci provázela řada problémů a majetkoprávní vyrovnání s odsunutými se protáhlo na mnoho let. Celý případ měl dohru po roce 1989, ani tehdy se však nepodařilo případ vyřešit k všeobecné spokojenosti.

V první polovině 16. století, v době prudkých tureckých nájездů na hranice habsburské říše, opustilo mnoho Chorvatů válkou ohrožené domovy a přesídlilo do vnitrozemí, zejména do oblastí, kde se stýkaly tehdejší uhersko-rakousko-moravské hranice. Především v Rakousku v okolí Eisenstadtu ve spolkové zemi Burgenland, ale také na Slovensku v okolí Bratislavy se můžeme stále setkat s obcemi, ve kterých přetrvalo chorvatské osídlení dodnes. Z Dolních Rakous Chorvaté záhy dorazili také na jižní Moravu, kde osídlili území zpustlé a zdevastované husitskými a česko-uherskými válkami i morovými ranami v 15. a 16. století.¹ Nejprve se

usadili v okolí Břeclavi (kde o jejich pobytu svědčí např. název Charvátská Nová Ves),² v tomto regionu se však jako samostatná národnostní skupina neudrželi a počátkem 20. století splynuli s místním obyvatelstvem. Z Břeclavska se záhy dostali na sousední Mikulovsko, Jevišovku³ nejspíše kolonizovali ve 30. letech 16. století, sousední osady Dobré Pole a Nový Přerov byly potom osídleny druhou vlnou přistěhovalců v letech 1570–1571, není však vyloučeno, že jednotlivci sem mohli přijít již dříve. Hlavním zdrojem obživy Chorvatů, podobně jako většiny obyvatel tohoto území, bylo zemědělství, především vinařství. V roce 1600 prý na jižní Moravě bylo

devět obcí s většinou a mnoho dalších s menšinou chorvatských osadníků.

Několik století si jako *národnostní ostrovy v prostředí jinak německém* udrželi svůj kroj, zvyky, hudbu, písně, tance i řeč předků.⁴ Vedle čakavštiny (nářečí užívaného dnes již pouze na nevelkém území v Dalmácii a Istrii) přirozeně začali užívat i němčinu (na jižní Moravě v té době převažovalo německé obyvatelstvo), ale také češtinu. Tradiční silné vazby je poutaly k blízkému Rakousku, mnoho z nich mělo příbuzné a pozemky na obou stranách nové hranice, většina Chorvatů však zachovala loajalitu československému státu i v druhé polovině 30. let.⁵ Před druhou světovou válkou

- 1 Údaje o historii chorvatského osídlení jižní Moravy jsou převzaty z TUREK, Adolf: *Charvátská kolonisace na Moravě*. Nákladem vlastním, Brno 1937; osídlení zmiňovaných tří vsí a jejich historii popisuje též např. DOROVSKÝ, Ivan: *Poválečné osudy jihomoravských Charvatů*. In: DOROVSKÝ, Ivan (ed.): *Charvaté ještě žijí mezi námi. Sborník studií a vzpomínek*. Společnost přátel jižních Slovanů v ČR, Brno 1996, s. 45–64 nebo JEŘÁBEK, Richard (ed.): *Moravští Charvaté – dějiny a lidová kultura (antologie)*. Ústav evropské etnologie Masarykovy univerzity, Brno 1991.
- 2 V literatuře a archivních pramenech se lze setkat s výrazy Chorvaté i Charvaté. Autor se v textu držel názvu Chorvaté, podle Sdružení občanů chorvatské národnosti v České republice. V poznámkách a citacích byl ovšem dvojitý úzus zachován.
- 3 Dříve Fröllersdorf, potom Frélichov, od srpna 1949 do ledna 1950 Charvátská, poté dodnes Jevišovka (podle řeky protékající obcí). V článku je pro přehlednost (kromě citací) důsledně uváděn současný název.
- 4 *Národní archiv* (dále jen NA), fond (dále jen f.) Archiv ÚV KSČ, Archiv ministra Noska z let 1945–1953 (dále jen MV-N), karton (dále jen k.) 255, inventární jednotka (dále jen i. j.) 192, Charvátské obce na jižní Moravě – úprava jejich osídlení.
- 5 HRABCOVÁ, Jana: *Československo-chorvatské vztahy v období 1918–1938* (bakalářská diplomová práce). Historický ústav Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, Brno 2006. Viz http://is.muni.cz/th/104456/ff_b/Bakalarska_prace.txt.

Kostel v Jevišovce na obrazu Othmara Růžičky

Zdroj: archiv Jana Tičera

Chorvatská Jevišovka na fotografii Othmara Růžičky

Foto: archiv Jana Tičera

Kostel v Jevišovce v době, kdy došlo k vystěhování Chorvatů

Foto: archiv Jana Tičera

měla Sudetendeutsche Partei v Dobrém Poli 144 členů (z 699 obyvatel obce), v Jevišovce 100 (z 1268) a v Novém Přerově 40 (z 629), což byly na Mikulovsku nezvykle nízké počty.⁶ Po odtržení Sudet v roce 1938 se část

Chorvatů přihlásila k německé národnosti a spolu s místními Němci vítala příchod okupačních sil. Mnoho z těch, kteří to odmítli, bylo perzekvováno a museli odejít s Čechy do vnitrozemí. Další ovšem byli Němci či svými zfa-

natizovanými soukmenovci týráni a zapojili se do protifašistického odboje. Někteří, kteří zůstali, následně vstoupili do nacistických organizací, další povolali ke službě ve Wehrmachtu, několik stovek z nich na východní

6 ZEMEK, Metoděj - ZIMÁKOVÁ, Alena: *Místopis Mikulovska 1848–1960. Určeno pro učitele dějepisu, studenty, vlastivědné pracovníky a odborné historiky*. Univerzita Palackého, Olomouc 1969, s. 24.

frontě padlo nebo utrpělo zranění. V prostředí, ve kterém žili, byli vystaveni *naprosté germanizaci, mnohem horší, než tomu bylo u obyvatelstva české národnosti, žijícího v okupovaném území.*⁷

Po osvobození v roce 1945 stály orgány obnoveného československého státu před problémem, jak se k zhruba dvěma tisícovkám Chorvatů v příhraničních obcích na jižní Moravě postavit. Podle údajů ministerstva vnitra žilo v Jevišovce 1028, v Dobrém Poli 245 a v Novém Přerově 661 Chorvatů, celkem tedy 1934 lidí. Chorvaté sami píší, že se k jejich národnosti při sčítání lidu v roce 1947 přihlásilo 2275 osob.⁸ Jelikož se část z nich před válkou přihlásila k německé národnosti, zacházelo se s nimi jako s Němci a dočkali se mnoha ústrků a projevů zvůle a nenávisti. Někteří Chorvaté byli ihned přemístěni do pracovního tábora a jejich majetek byl zabaven. Do vedení obcí byli dosazeni národní správci, kteří si často počínali jako na obsazeném území. *Každý den v půl osmé ráno přivezl vlak do vesnice cizí lidi, kteří chodili po celé vesnici a dívali se po domech. Když se jim nějaký líbil, tak si zapsali číslo a nahlásili ho komisaři na obecním úřadě. Komisař mu vystavil doklad, se kterým pak šel do toho domu a řekl, že ode dneška to všechno patří jemu.*⁹ Do vesnic se tak dostávali noví obyvatelé, již tehdy se objevili první bývalí partyzáni z Balkánu, na které se přirozeně místní starousedlíci nedívali se sympatiemi a kteří patřili mezi hlavní příznivce vysídlení a odsunu Chorvatů.

V prvé řadě mělo dojít k vyrovnání účtů s Chorvaty, kteří se postavili

Kroje moravských Chorvatů byly plné barev, jak dokumentují obrazy Othmara Růžičky
Zdroj: archiv Jana Tičera

proti republice. Několik desítek osob bylo stíháno za kolaboraci, přičemž se někdy fakt, že jeden z členů rodiny sloužil v německé armádě, bral jako provinění celé rodiny. Na základě dekretů prezidenta republiky došlo ke konfiskaci 259 celých majetků, v dalších 35 případech se tak stalo částečně.¹⁰ Mnozí z takto postižených či ti, kteří se podobných postihů obávali, uprchli do Rakouska. Většina z nich také odmítala pro ně nepohoditelný a často prakticky nesplnitelný pokyn přerušit kontakty se sousedy a příbuznými za hranicemi. Časté byly nedovolené přechody hranic a pašování.

Orgány místní správy nebyly schopny vzniklou situaci řešit, žádaly proto

o zásah centrálních úřadů. Usnesením z 18. září 1945 Zemský národní výbor (ZNV) v Brně rozpustil dosavadní správní orgány všech tří obcí, jmenoval nové vládní komisaře a do správy obcí dosadil za války perzekvované Chorvaty.¹¹ O dva dny později se rada Zemského národního výboru usnesla zřídit komisi pro úpravu poměrů v chorvatských obcích na Moravě, do které byl později přijat i zástupce velvyslanectví Federativní lidové republiky Jugoslávie Ing. Vjekoslav Sajko.

Na základě národnosti, ke které se jednotliví Chorvaté přihlásili, byly sestavovány seznamy, z nichž se vycházelo při dalších šetřeních.¹² Dílčí seznamy rozdělovaly Chorvaty na ty, kteří zachovali věrnost slovanské

7 NA, f. Archiv ÚV KSČ, MV-N, k. 255, i. j. 162, Informace pro kabinet ministra vnitra ze dne 9. května 1947. Ivan Dorovský ve studii *Poválečné osudy jihomoravských Chorvatů* na s. 48 připomíná, že dodnes nejsou objektivně prošetřeny postoje a chování Chorvatů během okupace. Zároveň ovšem na s. 51 přiznává, že k jednotlivcům existují doklady o kolaboraci a službě ve Wehrmachtu, SS či členství v NSDAP.

8 NA, f. Archiv ÚV KSČ, MV-N, k. 225, i. j. 162, Informace pro kabinet ministra vnitra ze dne 9. května 1947.

9 LAWITSCHKA, Josef: *Lipo naše selo. Paměti jihomoravského Chorvata*. Aequitas, Praha 2005, s. 33.

10 Archiv bezpečnostních složek (dále jen ABS), f. Sekretariát ministra vnitra I. díl, 1948–1959 (dále jen A 2/1), i. j. 242, Zpráva o uspořádání poměrů chorvatských rodin, které byly v r. 1949 vystěhovány z Nového Přerova, Jevišovky a Dobrého Pole, okr. Mikulov.

11 *Státní okresní archiv* (dále jen SOKA) Břeclav se sídlem v Mikulově, f. Okresní národní výbor Mikulov, k. 298, i. j. 555.

12 Jako pomůcka při určování národnosti jednotlivých Chorvatů bylo bráno např. to, jakou řeč používají, přičemž bylo mj. zjišťováno, jakým jazykem jsou popsány náhrobní kameny na hřbitově.

myšlenky, kolaboranty, kteří měli být dáni pod dohled, a ty, kteří se přihlásili k německé národnosti. Ti, u kterých byla doložena kolaborace s okupanty, byli ještě rozdělováni do skupin dle toho, zda do německé strany vstoupili dobrovolně (dále také zda šlo o radikálního, ostrého či umírněného člena) nebo z přinucení. V Dobrém Poli např. o Hedvice Štěpánkové, kterou komise uznala za Němku, zpráva uváděla, že *jest původem chorvatských rodičů. Po příchodu Němců v r. 1938 provinila se tím, že plivala na jiné občany národnosti chorvatské, aby tím potupila jejich národnost. Její otec Matěj Majer byl již ve straně německé před rokem 1938 a po dobu okupace byl členem NSDAP, ku kteréžto straně sváděl svého zetě Jana Štěpánka. Nebylo zjištěno, že by byla členkou ve straně NSDAP.*¹³ Situace byla značně kompli-

kovaná, jména členů jedné rodiny se často vyskytovala na několika seznamech, nebyl dostatek podkladových materiálů, svědecké výpovědi se lišily atd.

Výslednou zprávu Zemskému národnímu výboru v Brně předložila komise 20. prosince 1945, dodatky k ní 6. března následujícího roku.¹⁴ Jako určující kritérium při posuzování Chorvatů navrhla doporučení státně spolehlivého obyvatelstva, současně však dodávala, že je nutno brát zřetel i na další okolnosti, např. historický původ a svérázný etnografický ráz osad, izolaci Chorvatů v německém prostředí, poměry naší menšiny v Jugoslávii a chorvatských osad v Rakousku atd. Navrhla též drobné korektury státních hranic – ukázalo se totiž, že mnoho pozemků ve vlastnictví československých Chor-

vatů se nacházelo na území sousedního státu.¹⁵ Tyto návrhy byly po únoru 1948 označeny jako *velmi blahovolné*.

Již 27. března 1946 zprávu projednala rada Krajského národního výboru v Brně a na jejím základě rozhodovala o odsunu proviněných do vnitrozemí (nepočítalo se s odsunem za hranice, neboť šlo o osoby slovanského původu, tudíž hrozilo, že budou vráceny spojeneckými úřady zpět), konfiskaci majetku, nepřiznání československého občanství atd. Při realizaci tohoto usnesení se však vyskytly potíže, které komunisté označili jako *politické vlivy* (nekomunističtí poslanci několikrát intervenovali ministra vnitra Václava Noska a vyjadřovali nespokojenost s tvrdým postupem vůči chorvatským usedlíkům),¹⁶ i problémy rázu praktického (např. otázka, zda nově

Obrazy Othmara Růžičky se staly jednou z předloh, podle kterých byly rekonstruovány kroje jihomoravských Chorvatů
Zdroj: archiv Jana Tičera

13 SOkA Břeclav se sídlem v Mikulově, f. Okresní národní výbor Mikulov, k. 590, i. j. 3409.

14 Tamtéž, k. 298, i. j. 566.

15 DOROVSKÝ, Ivan: *Poválečné osudy jihomoravských Chorvatů*, s. 50 uvádí, že podle sdělení pamětníka byli nakonec majitelé sporné pozemky donuceni prodat.

16 Ve volbách v roce 1946 z celého okresu pouze ve třech silně věřících a konzervativních chorvatských obcích utrpěla jejich strana porážku a s velkou převahou tu zvítězila Československá strana lidová. Výsledek voleb se stal pro komunistickou stranu silným motivem pro rozbití soudržnosti chorvatského etnika.

Na dalším z obrazů Othmara Růžičky jsou zachyceny původní domy chorvatských usedlíků s bohatou barevnou štukovou výzdobou Zdroj: archiv Jana Tičera

příchozí reemigranti z Balkánu jsou dostatečně spolehliví k osídlení pohraničí). Největším problémem bylo ovšem rozhodování o tom, kdo má být odsunut do vnitrozemí a koho je možno v blízkosti hranic ponechat. Již v té době se objevil názor, prezentovaný především ze strany KSČ, že státně nespolehliví jsou všichni Chorvaté, a tudíž by měli být vysídleni všichni.¹⁷ To ovšem naráželo na problém, neboť pro hromad-

né přesídlení Chorvatů tehdy neexistovaly právní podklady, a nebylo tedy možné je v rámci platných zákonů provést. Mezi nejhlasitější kritiky ponechání Chorvatů v jejich vesnicích patřili noví obyvatelé jihomoravského pohraničí. Ti se přirozeně stavěli proti starousedlíkům, kteří jim dávali najevo, že tam nepatří. Podporu stávajícímu stavu naopak vyjadřovalo množství československých státních zaměst-

nanců, kteří s Chorvaty přicházeli do styku před druhou světovou válkou (úředníci, učitelé, četníci atd.).

Vzhledem k těmto okolnostem Fierlingerova vláda ustavila komisi složenou ze zástupců ministerstev národní obrany, vnitra a zemědělství, která doporučila Chorvaty z pohraničí odsunout. Přesto na konci června rozhodla rada Zemského národního výboru v Brně o novém prošetření poměrů v chorvatských obcích, takže definitivní usnesení o vystěhování provinilých Chorvatů padlo až o rok později, 30. června 1947. Na jeho základě bylo rozhodnuto vystěhovat pouze 311 osob, které ztratily československé státní občanství a jejichž majetek byl zkonfiskován (měli být odsunuti jako Němci na základě Benešových dekretů). Současně bylo navrženo jejich odsun odložit, panovaly totiž obavy, že kdyby byl oznámen, nemusel by být dodržen termín žňových prací.¹⁸ Postižení se nakonec o rozhodnutí dozvěděli 19. září s tím, že mají do týdne opustit své domovy. Někteří odešli dobrovolně, další raději uprchli do Rakouska, vystěhování ostatních proběhlo 25.–26. září. Zbylí Chorvaté složili 16. listopadu v Jevišovce přísahu věrnosti Československé republice. Mezi přítomnými hosty byli např. ministr pošt a telegrafů František Hála a zástupci tisku a čs. filmu.¹⁹ Současně byli odvoláni dosavadní vládní komisaři a na jejich místo jmenovány čtyřčlenné správní komise s paritním zastoupením všech tehdejších povolených politických stran. Zemský národní výbor tímto považoval věc za ukončenou a navrhoval zajistit pomocí kulturních a osvětových akcí, aby chorvatské obyvatelstvo našlo jasnou cestu k českému národu.²⁰ Tuto myšlenku podporoval také prezident

17 NA, f. Archiv ÚV KSČ, MV-N, k. 255, i. j. 162, Informace pro kabinet ministra vnitra ze dne 9. května 1947. Právě Noskovo ministerstvo vnitra bylo příznivcem kolektivního vysídlení Chorvatů.

18 Tamtéž, Charvátské obce na jižní Moravě – úprava jejich osídlení.

19 SOKA Břeclav se sídlem v Mikulově, f. Okresní národní výbor Mikulov, k. 299, i. j. 560.

20 ABS, f. Ústředna Státní bezpečnosti 1945–1948 (dále jen 305), signatura (dále jen sign.) 305-234-7, Prověřování obyvatelstva charvátských obcí Frélichov, Dobré Pole a Nový Přerov, pol. okr. Mikulov, 4. 7. 1947.

Edvard Beneš. Ten při návštěvě Mikulova po skončení války pronesl před Chorvaty, kteří jej přišli uvítat v národních krojích, tato slova: *Vy Chorvaté jste trpěli nejvíce v záplavě německých vesnic, budete prvními dědici země.*²¹

Krátce nato však Okresní národní výbor v Mikulově na základě dalších poznatků požadoval, aby se situace nově přezkoumala a přehodnotilo se rozhodnutí Zemského národního výboru v Brně.²²

Celá akce dostala nový a rozhodující impuls po převzetí moci komunisty, protože zejména v únoru 1948 byl takový stav nebezpečný, neboť umožňoval dorozumění mezi domácí a zahraniční reakcí (šlo o vztahy mezi Chorvaty na Moravě a v Rakousku). Představitelé KSČ se obávali, že by se jihomoravské pohraničí mohlo stát místem ilegálních přechodů agentů emigrace i zpravodajských služeb západních států.²³

Již 24. února rozhodl Okresní akční výbor Národní fronty v Mikulově o tom, že Chorvaté budou odsunuti.²⁴ Toto rozhodnutí schválily Krajský národní výbor v Brně a Ústřední akční výbor Národní fronty i ministerstvo vnitra v zájmu zabezpečení jižní hranice[...] a pro [...] nespolehlivost a kolísavost části chorvatské skupiny, která se projevila za okupace kolaborováním s nacisty, členstvím v nacistických organizacích a po osvobození útěky jednotlivců za hranice.²⁵ Jak bylo uvedeno výše, kolaboraci přitom šlo dokázat pouze v některých případech, přičemž většina kolaboran-

tů již byla odsunuta nebo ilegálně opustila republiku. U většiny však úřadovna Státní bezpečnosti v Mikulově neměla žádné konkrétní důkazy o nebezpečné činnosti. Podle osidlovacího referátu Zemského národního výboru v Brně měli být vystěhovalci rozděleni do mnoha okresů na Moravě a ve východních Čechách.²⁶ V nových bydlištích jim měla být nabídnuta buď náhradní usedlost z konfiskátů získaných na základě dekretu prezidenta republiky č. 12/1945 Sb., nebo náhradní ubytování s tím, že s nimi bude ohledně majetku zanechaného na Mikulovsku provedeno

finanční vyrovnání. Výlohy se měly hradit z finančního rozpočtu určitého na odsun Němců.

Konkrétní opatření k odsunu byla přijata v Mikulově 11. června 1948 na schůzi, které se zúčastnili zástupci ONV v Mikulově, Zemského národního výboru v Brně, ministerstev zemědělství a vnitra, vojenské posádky v Mikulově a Sboru národní bezpečnosti (SNB).²⁷ Bylo stanoveno, že s odsunutými se bude zacházet jako s příslušníky slovenské charvátské větve, kteří vlivem dlouholetého pobytu v zněmčelém prostředí částečně podlehli německým vlivům, u nichž je však pevná naděje, že se v novém ryze čes-

Pomník z roku 1884 postavený u příležitosti 300. výročí příchodu Chorvatů na Moravu
Foto: Milan Bárta

21 DOROVSKÝ, Ivan (ed.): *Charváti ještě žijí mezi námi*, s. 113.

22 ABS, f. 305, sign. 305-234-7, Prověřování obyvatelstva charvátských obcí Frélichov, Dobré Pole a Nový Přerov, 18. 12. 1947.

23 ABS, f. A 2/1, i. j. 242, Zpráva o uspořádání poměrů chorvatských rodin, které byly v r. 1949 vystěhovány z Nového Přerova, Jevišovky a Dobrého Pole, okr. Mikulov.

24 SOKA Břeclav se sídlem v Mikulově, f. Okresní národní výbor Mikulov, k. 299, i. j. 560.

25 ABS, spis ÚDV-19/VvB-96, Informace pro s. ministra ve věci přesídlení Chorvatů z jižní Moravy z 3. července 1956.

26 O osudech odsunutých Charvátů např. MELZER, Miloš: Osídlování bývalého německého jazykového ostrova na Drahanánské vrchovině moravskými Charváty. In: DOROVSKÝ, Ivan (ed.): *Charváti ještě žijí mezi námi*, s. 35-44.

27 SOKA Břeclav se sídlem v Mikulově, f. Okresní národní výbor Mikulov, k. 298, i. j. 566, Zásady o odsunu Chorvatů dohodnuté na schůzi konané dne 11. června 1948 na ONV v Mikulově.

kém prostředí v nejkratší době s českým živlem úplně sžijí.²⁸ Jinými slovy, cílem bylo Chorvaty rozpýtlit do vnitrozemí a co nejrychleji asimilovat. Na klidný průběh akce mělo dohlížet okresní velitelství SNB v Mikulově. Mělo podávat denní hlášení předsedovi ONV v Mikulově a bezpečnostnímu odboru ZNV v Brně. Panovaly obavy z nepokojů, které by mohli odsunovaní Chorvaté vyvolat, a proto *k zabezpečení klidu a pořádku při přemístování obyvatelstva byl především zesílen v obcích stav SNB.*²⁹ Přesto došlo i v té době k útěku několika rodin do Rakouska. Dne 19. června 1948 obdržela stanice SNB v Jevišovce pokyn, aby *nejméně den předem uvědomila rodiny nebo osoby, které mají odejít do vnitrozemí, a zajistila, aby byly doma.*

Od poloviny roku začal osidlovací odbor Zemského národního výboru v Brně rozepisat přípis, z kterých se Chorvaté dozvěděli, že mají být z důvodu bezpečnosti hranic přestěhováni, a přechetli si kdy a kam. Měli na to různě dlouhou lhůtu pohybující se od jednoho dne do několika týdnů. Např. přípis doručený Janu Babičovi byl datován 13. října a vystěhovat se měl k 16. říjnu, Matěj Čehovský se měl stěhovat k 1. říjnu, přičemž dopis byl sepsán 30. září, atd. Odjezd byl stanoven vždy na deset hodin dopoledne, odvoz nábytku a dalšího zařízení začínal již o šesté ranní a pomáhat při něm mělo patnáct trestanceů z trestnice Mušlov a deset Němců ze sběrného tábora v Olomouci-Hodolanech (později místo nich nastoupili vojáci ze znojemské posádky, které vystřídali dělníci ze státního statku v Jevišovce).³⁰

Vlastní vystěhování začalo v polovině roku 1948. Podle hlášení okresního velitelství SNB v Mikulově opustilo prvních šestnáct lidí z No-

vého Přerova a čtyři z Jevišovky pohraničí v pondělí 21. června 1948. Nejprve byly vystěhovány rodiny, kterým zkonfiskovali celý majetek, popř. jeho polovinu. Nákladní auta Československých drah a soukromých autodopravců vozila odsunované na nádraží Novosedly-Drnholec, odkud se na další cestu vydávali po železnici. Akce probíhala pomalu, vlaky s odsunovanými a jejich majetkem (pro přepravu majetku jednotlivých rodin bylo zapotřebí až šestnáct železničních vagonů) však opouštěly pohraničí s neúprosnou pravidelností. Tak třeba 22. října vyjely z Jevišovky do Heroltovic v okrese Šternberk čtyři nákladní vozy přepravující majetek pětičlenné rodiny Jurdičových. Dne 14. listopadu vyrazil z téže vsi transport směřující do Moravského Lačnova v okrese Svitavy se čtyřmi členy rodiny Slunských – tvořilo ho dvanáct vozů.³¹ Přestárlé a praceschopné, kteří neměli nikoho, kdo by se o ně postaral, umístili v Domově Chorvatů v Zábřehu. Koncem listopadu 1948 se odsun kvůli nepříznivému počasí přerušil, znovu se s ním započalo v květnu následujícího roku. V té době začalo vysídlování i z poslední vesnice – Dobrého Pole. V zimě 1949/1950 bylo stěhování opět přerušeno a dokončeno v létě 1950 (pohraničí opustilo i několik rodin z Nového Přerova, které sem přišly v roce 1948 náhradou za Chorvaty, neosvědčily se však a z rozhodnutí ONV v Mikulově a okresního velitelství SNB se musely vystěhovat). Celkem bylo v roce 1948 odsunuto 111 rodin z Nového Přerova a 48 z Jevišovky, roku 1949 potom 128 rodin (125 z Jevišovky a 3 z Dobrého Pole) a roku 1950 opustilo 32 rodin Jevišovku a 52 Dobré Pole. Celkem tak jižní Moravu opustilo 371 chorvatských rodin. Čtyři rodiny se vystěhovaly do Rakouska,

Pomník postavený roku 2000 na paměť všech Chorvatů pochovaných na hřbitově v Jevišovce Foto: Milan Bárta

Také náhrobní kameny byly po válce použity při určování národnosti obyvatel Jevišovky Foto: Milan Bárta

28 ŠKOLL, Jaroslav: *Nové osídlení okresu Břeclav po roce 1945*. Okresní archiv Břeclav – Muzejní a vlastivědná společnost, Mikulov a Brno 1983, s. 55.

29 *SOka Břeclav se sídlem v Mikulově*, f. Okresní národní výbor Mikulov, k. 299, i. j. 564.

30 Tamtéž, k. 299, i. j. 558.

31 Tamtéž, k. 627, i. j. 3712.

další dvě měly o přesídlení tamtéž zažádáno. K 20. červenci 1950 zůstalo v Dobrém Poli 10 rodin (33 lidí) a v Jevišovce rovněž 10 rodin (24 lidí) hlásících se k chorvatské národnosti, většinou to byli přestárlí či osoby žijící ve smíšených manželstvích.³²

Podle zásad pro odsun si mohli vystěhovalci s sebou vzít *veškerý mrtvý i živý inventář. Pokud jde o vinařské nářadí, sudy, je nutné jejich zanechání pro provoz vinařství ve Frélichově. Veškerý movitý i nemovitý majetek, který zanecháte ve Frélichově, nebo najdete na novém sídlišti, bude zhodnocen a proúčtován Národním pozemkovým fondem podle přidělové ceny. O úrodě ve Frélichově zásady stanoví toto: Úrodu sklizenou můžete vzít s sebou anebo prodati družstvu. Úroda nesklizená včetně nesklizeného vína se ohodnotí Národním pozemkovým fondem a s Vámi se proúčtuje.*³³ Problémy nastaly právě s majetkem zanechaným na místě, který měl proplatit Národní pozemkový fond, a především s náhradou za nemovitosti, které Chorvaté museli opustit. Řada z nich obdržela náhradní usedlosti ve špatném stavu, další žádné a mnozí odmítli náhradu přijmout, neboť dlouho věřili, že se do svých domovů jednou vrátí. Okresní národní výbor v Mikulově jim poté rozesílal výměry, ve kterých sděloval: *Jelikož jste nepřistoupil/i/ k dobrovolné dohodě s Národním pozemkovým fondem ani jste nebyl/i/ ochoten/i/ podepsati směnný protokol o směně Vašeho majetku, vyplastruje ONV v Mikulově veškeré Vaše shora uvedené nemovitosti...* Naprostá většina takto vyvlastněných se odvolala

s tím, že s nimi pozemkový fond o prodejích nejednal. Jejich odvolání zamítl počátkem roku 1949 Krajský národní výbor v Brně s ohledem na zákon č. 213/1948 Sb., o úpravě některých poměrů na ochranu veřejných zájmů, podle něhož všechna opatření akčních výborů nebo opatření učiněná na jejich návrh mezi 20. únorem až 8. srpnem 1948, *kteřá směřovala k ochraně nebo zabezpečení lidové demokratického zřízení nebo k očistě veřejného života, jsou právoplatná, byť by jinak nebyla v souladu s platnými předpisy.*³⁴ Pomoc se Chorvaté pokoušeli najít i na velvyslanectví Federativní lidové republiky Jugoslávie, jehož intervenci československé ministerstvo zahraničí odmítlo s tím, že se jedná o československé státní příslušníky a tedy o vnitrostátní problémy.³⁵ Po zřízení hraničního pásma v roce 1951 byl podle hledisek platných pro vystěhování „nespolehlivých žvlů“ odsunut i zbytek Chorvatů.³⁶

Vystěhovalci byli rozptýleni do okresů Šternberk, Bruntál, Rýmařov, Olomouc, Šumperk, Litovel, Zábřeh na Moravě, Přerov a Jeseník v Olomouckém kraji, Svitavy, Moravský Krumlov, Brno-město, Brno-venkov, Bystřice nad Pernštejnem, Vyškov, Moravská Třebová, Znojmo, Mikulov, Velká Bíteš, Židlochovice, Hustopeče a Boskovice v Brněnském kraji, Vítkov, Opava a Nový Jičín v Ostravském kraji, Hodonín, Kyjov, Kojetín v Gottwaldovském kraji a Polička v Pardubickém kraji. Z hlediska bezpečnosti ministerstvo vnitřní rozhodně odmítlo jejich přesídlení do pohraničí nebo do Čech. Mezi roky 1949 a 1952 bylo

vystěhováno celkem 587 chorvatských usedlostí a domků, ve kterých žilo na 2000 lidí. Život v nových domovech nezačal pro vysídlence příznivě. Odcházeli do míst s odlišnými pracovními, kulturními i společenskými zvyklostmi a potřebami. Mnohdy pro ně nebylo připraveno náhradní ubytování. Hlášení ministerstva vnitřní popisovalo, že jejich stěhování nezářídka probíhalo tak, že *bezpečnost přiveze do obce nákladní auto Chorvatů a příkaze MNV, že tito musí býti umístěni.*³⁷ Přidělené nemovitosti byly navíc často ve velmi špatném stavu. Jedna z pamětnic vzpomínala, že v domě, který jí nabídli k nastěhování, *bydlela žena s více dětmi a nechtěla ustoupit do JZD. Prosila nás, abychom si její domek nevybrali, že by se musela z domku vystěhovat...*³⁸ Lidmi ve vsích, kam Chorvaté dorazili, navíc byli většinou po dlouhá léta považováni za politicky nespolehlivé.

Dlouho se táhly i problémy s vyrovnáním za majetek zanechaný v původních obcích. Pokračující stížnosti a protesty vystěhovaných Chorvatů donutily ministerstvo zemědělství svolat na 18. června 1952 poradou, které se zúčastnili mj. i zástupci ministerstva vnitřní a ministerstva národní bezpečnosti. Výsledkem byla dohoda, že zemědělský nemovitý a případně i movitý majetek bude vykoupen podle zákona č. 46/1948 Sb., o nové pozemkové reformě, neboť *...bývalí vlastníci na svých nemovitostech nehopodaří a hospodařiti nemohou.*³⁹ Domy, které měly posloužit k ubytování reemigrantů z Balkánu, a hospodářské budovy se měly vyvlastnit na základě

32 Tamtéž, k. 299, i. j. 560.

33 Tamtéž, k. 627, i. j. 3710.

34 Zákon č. 213/1948 Sb. ze dne 21. července 1948 o úpravě některých poměrů na ochranu veřejných zájmů, §1.

35 ABS, f. A 2/1, i. j. 1127, Zpráva o splnění usnesení politického byra ÚV KSČ ze dne 9. října 1957 o uspořádání poměrů chorvatských rodin, které byly v roce 1949 vystěhovány z Nového Přerova, Dobrého Pole a Jevišovky, okr. Mikulov, ze dne 8. června 1961.

36 Tamtéž, i. j. 242, Návrh na uspořádání poměrů chorvatských rodin, které byly v roce 1949 vystěhovány z Nového Přerova, Dobrého Pole a Jevišovky, okr. Mikulov, s. 2. K zřízení hraničního pásma více viz PULEC, Martin: *Organizace a činnost ozbrojených pohraničních složek 1945-1989*. Sešity ÚDV č. 13. ÚDV PČR, Praha 2006, s. 102-105.

37 ABS, f. 305, sign. 305-241-4, Nepokoje při přesídlování chorvatského obyvatelstva z jižní Moravy na Olomoucko, 17. 11. 1949.

38 DOROVSKÝ, Ivan: *Poválečné osudy jihomoravských Charvatů*, s. 76.

39 Zákon č. 46/1948 Sb., o pozemkové reformě ze dne 21. března 1948.

zákona č. 280/1949 Sb., o územním plánování a výstavbě obcí.⁴⁰

Ovšem teprve roku 1953 začal zemědělský referát Okresního národního výboru v Mikulově na pokyn ministerstva zemědělství vykupovat od přesídlenců jejich původní usedlosti s tím, že náhrada bude proplacena později. Proti výměru o výkupu podala většina Chorvatů odvolání, přičemž se hájila, že podle zákona o nové pozemkové reformě mohl stát vykoupit pouze ten pozemkový majetek, na kterém vlastník trvale nepracoval, zatímco přesídlencům bylo právě přestěhováním v řádném obdělávání půdy zabráněno. Současně označovali přesídlení za protizákonné a požadovali zpět své bývalé majetky. Zemědělská správa rady Krajského národního výboru v Brně v lednu 1955 všechna odvolání zamítla, čímž rozhodnutí o výkupu nabyla právní moci.⁴¹

Mezitím se ministerstvo zemědělství obrátilo na ministerstvo vnitra s žádostí, aby převzalo případy týkající se vyrovnání za odsun Chorvatů a řešilo je jako případy vystěhování ze zakázaného a hraničního pásma. Ani tento návrh nebyl v souladu s platnými právními předpisy, neboť v době přesídlení většiny z nich chorvatské obce nebyly a ani nemohly být součástí hraničního pásma, protože to v té době neexistovalo. Toto řešení by však ministerstvu zemědělství alibisticky umožnilo zbavit se nepohodlného úkolu a přesunout jej na bedra resortu, který vládl za komunistického režimu mnohem většími pravomocemi. Ministerstvo vnitra návrh akceptovalo a převzalo odpovědnost za dořešení několika set žádostí o proplacení celkových náhrad nebo alespoň jejich částí, které

dosud Chorvaté podali. Objevovaly se však další potíže, které celou záležitost komplikovaly. Neexistovala totiž přesná evidence týkající se majetkoprávního vyrovnání mezi národními výbory a přesídlenci, kteří mnohdy poukazovali na nízké finanční vyrovnání (což vesměs přiznávaly i národní výbory), nikdo rovněž neevidoval, kdy a zda vůbec Chorvaté přidělené usedlosti (vesměs ve špatném stavu) převzali. Ti se navíc z určených vsí brzy začali stěhovat po celé republice a často bylo těžké dohledat jejich novou adresu (někdy to trvalo i několik let), další mezitím zemřeli, v předložených spisech chyběly výpisy z pozemkových knih, ocenění budov atd. Vlastní vyrovnání proto začalo až na přelomu let 1955/1956. Celá akce probíhala velmi pomalu, v každém jednotlivém případě bylo třeba přezkoumat všechny podklady, zejména ocenění majetku (většinou chyběná), a porovnat je se skutečným stavem. Sami Chorvaté na vyrovnání nijak nespěchali, stále totiž doufali, že se nakonec na své pozemky na jižní Moravě vrátí, několik rodin se po zisku propustek do hraničního pásma dokonce pokusilo přestěhovat zpět. Náhrady za vykoupěný majetek jim navíc chodily na bezúročném účtu u státních spořitelů a nemohli s nimi volně disponovat (jen ve výjimečných případech, jako byl nákup náhradní nemovitosti). Do 3. července 1956 byly náhrady proplaceny pouze v osmi případech, k 6. květnu 1957 se podařilo počet uzavřených případů zvýšit na 57. Jedna rodina poukázanou náhradu nepřijala a panovaly obavy, že tak učiní i další.⁴²

Ve druhé polovině padesátých let, v době, kdy se začaly objevovat informace o nezákonnostech uplynulých

let, se snaha vystěhovaných Chorvatů o návrat prudce zvýšila. V té době přicházely na nejrůznější ústřední orgány, včetně ústředního výboru KSČ a Kanceláře prezidenta republiky, hromadné žádosti o návrat. Přesídlenci se odvolávali na to, že s nimi bylo jednáno jako s jugoslávskou národnostní skupinou a že měli být jako její příslušníci likvidováni, a žádali, aby křivdy na nich spáchané byly odčiněny.⁴³ Jejich delegace na ministerstvu vnitra prohlásila, že nikdy nepřestanou žádat návrat do domovů svých předků či alespoň soustředění v jedné neosídlené obci ve vnitrozemí. Pro ministerstvo byl první návrh vzhledem k tehdejší situaci neakceptovatelný a druhý nebyl splnitelný už jen z toho důvodu, že se žádnou obec vhodnou pro hromadné osídlení Chorvaty nepodařilo ve vnitrozemí najít. Důležitou změnu v celém případě ovšem znamenalo už to, že se ministerstvo podobným návrhem vůbec zabývalo. Znovu se také projevil mezinárodní dopad kauzy. O případ opětovně projevila zájem jugoslávská diplomacie, a jugoslávská Matice chorvatských vystěhovalců dokonce chtěla mezi přestěhované vyslat svou delegaci. Pražské ministerstvo zahraničí vydalo pokyn velvyslanectví v Bělehradu, aby podobné žádosti odmítalo jako pokusy o vměšování do vnitřních záležitostí Československa, jelikož se jedná o čs. státní příslušníky a žádost není *vhodná ani účelná*.⁴⁴ Odmítlo také možnost užšího styku Chorvatů s jugoslávským velvyslanectvím v Praze, neboť by se to mohlo stát příkladem pro další menšiny. Byl také vydán pokyn zachovávat krajní zdrženlivost vůči našim krajanům v Jugoslávii, aby to jugoslávská strana nepoužila jako

40 Zákon č. 280/1949 Sb., o územním plánování a výstavbě obcí ze dne 19. prosince 1949.

41 ABS, f. A 2/1, i. j. 242, Zpráva o uspořádání poměrů chorvatských rodin, které byly v roce 1949 vystěhovány z Nového Přerova, Jevišovky a Dobrého Pole, okr. Mikulov, s. 2.

42 Tamtéž, s. 2–3.

43 ABS, Spis ÚDV-19/VvB-96, Informace pro s. ministra ve věci přesídlení Chorvatů z jižní Moravy ze dne 3. července 1956.

44 NA, f. Archiv ÚV KSČ, Politické byro ÚV KSČ 1954–1962 (dále jen 02/2), Svazek (dále jen sv.) 154, archivní jednotka (dále jen a. j.) 204, bod 10) Uspořádání poměrů chorvatských rodin, které byly v roce 1949 vystěhovány z Nového Přerova, Jevišovky a Dobrého Pole, okr. Mikulov.

Původně gotický kostel sv. Kunhuty v Jevišovce v současnosti a v minulosti

Foto: Milan Bárta a archiv obce Jevišovka

nátlakový prostředek, jak si vynutit styk s vystěhovanými Chorvaty.⁴⁵

V té době došlo k přehodnocení celého případu a bylo konstatováno, že akce [...] byla provedena z dnešního hlediska překotně a neuváženě.⁴⁶ Pro přestěhování chyběl řádný právní podklad, vysídlení bylo zdůvodněno státní nespolehlivostí, ačkoliv v mnoha případech nebyla u těchto rodin žádná provinění proti státní spolehlivosti zjištěna.⁴⁷ Přesto však nakonec převážil názor, že je třeba Chorvatům zakázat návrat do vesnic v jihomoravském pohraničí. Tito nezávadní Chorvaté mají příbuzné a známé za hranicemi [...] přece jen jsou u nich závady skryté, neboť jsou spřízněni mezi sebou a u jejich blízkých příbuzných jsou závady různé velikého stup-

ně a není záruka, že by chorvatské rodiny, které jsou velmi často navzájem spřízněny, dovedly tyto příbuzenské svazky v zájmu bezpečnosti státní hranice zpřetrhat.⁴⁸ Poukazovalo se také na problémy praktického rázu – jejich původní domovy mezitím osídlili dílem reemigranti z Bulharska a Rumunska, dílem osídlenci z vnitrozemí, kteří byli po bezpečnostní stránce hodnoceni kladně. Postoj nových obyvatel všech tří vesnic k případnému návratu Chorvatů byl přirozeně odmítavý; prohlásili, že pokud se Chorvaté vrátí, byť i jen jednotlivě, odstěhují se do vnitrozemí, případně přesídlí na Slovensko. Proti se postavil také okresní národní výbor, státní statek v Jevišovce a Novém Přerově i Jednotné

zemědělské družstvo (JZD) v Dobrém Poli, které převzaly pozemky a část nemovitého majetku zanechaného ve vesnicích.

Ve dnech 27.–28. června 1956 projednal zástupce ministerstva vnitra požadavek přesídlenců se zástupci Okresního národního výboru v Mikulově. Shodli se na tom, že přestěhování sice postrádalo zákonnou oporu (hlavně u osob, které se proti ČSR neprovinily) a ani vykoupení majetku nebylo provedeno správně podle zákona, v žádném případě se však nemělo přistoupit na snahy Chorvatů o návrat vzhledem ke komplikacím, které by vyvolal. Se všemi se mělo urychleně dokončit majetkoprávní vyrovnání bez ohledu na to, zda je přijmou, částečně se přitom mělo vyjít vstříc jejich

45 ABS, f. A 2/1, i. j. 1127.

46 Tamtéž, i. j. 242, Zpráva o uspořádání poměrů chorvatských rodin, které byly v roce 1949 vystěhovány z Nového Přerova, Jevišovky a Dobrého Pole, okr. Mikulov.

47 NA, f. Archiv ÚV KSČ, 02/2, sv. 154, a. j. 204, bod 10) Uspořádání poměrů chorvatských rodin, které byly v roce 1949 vystěhovány z Nového Přerova, Jevišovky a Dobrého Pole, okr. Mikulov.

48 Tamtéž.

požadavkům. Celková výše náhrady byla odhadnuta přibližně na 15 mil. Kčs. Zpřesňující odhady snížily částku na 10,5 mil. Kčs, přičemž počítaly s průměrnou cenou 50 000 Kčs na usedlost. Tato částka měla být zajištěna z rozpočtu ministerstva vnitra na rok 1957, v případě potřeby doplněna z rozpočtu na rok 1958. Vyrovnaní ovšem ztížil fakt, že jednotlivé národní výbory přistupovaly k výpočtům náhrad značně rozdílně a dopouštěly se mnoha zbytečných chyb.

Vypracována proto byla směrnice, která měla finanční náhrady sjednotit, pracovníci okresních a krajských výborů měli být *vzhledem k závažnosti otázek* instruováni pracovníky *MV s dostatečným politickým rozhledem*. Pro vystěhovalce byl nejdůležitější hned první bod: *V zájmu stabilizace poměrů v Jevišovce, Novém Přerově a Dobrém Poli, které jsou nově dosídleny převážně reemigranty, nebude žádné z chorvatských rodin povoleno přestěhovat se zpět.*⁴⁹ Tuto informaci jim ovšem úřady rozhodně neměly sdělit oficiálně, pouze v případě, že by podali oficiální žádost o povolení návratu, jim to měly ústně oznámit, popř. jim poskytnout satisfakci *nejlépe formou pohovoru předních funkcionářů ONV a OV KSČ a předsedy MNV nynějšího bydliště přesídlenců s členy dotyčných rodin.*⁵⁰ Současně byly upraveny některé další podmínky výkupu, zejména byla stanovena pevná kritéria pro určení cen vykupovaného majetku. Celá akce měla definitivně skončit 31. března 1958. Opětovně se ukázalo, že směrnice nejsou připraveny na všechny

možnosti, které se při vyplácení náhrad vyskytly, takže v roce 1958 bylo nutné vydat dodatek a řešení záležitosti se tak opět odročilo. O neustálé odklady termínů ukončení akce se začalo zajímat také bezpečnostní a branné oddělení ÚV KSČ. Oficiálně byla akce ukončena teprve k 30. dubnu 1961 s tím, že *akci vysídlení Chorvatů je možno z hlediska politického hodnotit jako naprosto oprávněnou, jejíž provedení nutně vyžadovala obrana našich státních hranic a konsolidace poměrů v obcích Jevišovka, Dobré Pole a Nový Přerov.*⁵¹ Politická hlediska tak byla nadřazena nad morálku a zákony.

Ještě v tomtéž roce doporučil jihomoravský Krajský národní výbor v Brně, aby Hlavní správa Veřejné bezpečnosti dala okresnímu oddělení pokyn, že propustky do hraničního pásma mají být Chorvatům vydávány jen v nutných případech, neboť při návratu do svých bývalých vesnic *dávají novým osídlencům najevo, že tito bydlí v jejich domech a že se možná ještě vrátí.*⁵²

Většina Chorvatů se však s přestěhováním smířila a vyplácení náhrad již neobjkotovala, naopak žádala o proplacení i těch nejdrobnějších maličností (např. jednotlivých stromů, sudů apod.). Majetkoprávní vyrovnání se ve třech zmiňovaných obcích týkalo celkem 342 vykoupených zemědělských usedlostí či jejich částí, z toho ve 244 případech přesídleníci neobdrželi náhradní zemědělskou usedlost, zbylým 98 náhradní bydlení přiděleno bylo. Dohromady bylo za tento vykoupený majetek proplaceno

8 457 420,72 Kčs.⁵³ Celá záležitost se tak konečně oficiálně uzavřela a zdálo se, že se jí podařilo vyřešit ke všeobecné spokojenosti.

Chorvaté však nezapomněli a s vysídlením se nesmířili. Po pádu komunistického režimu se opětovně přihlásili se svými požadavky. Centrem snah o obnovení národního povědomí se stala Jevišovka, kde se od roku 1991 koná Chorvatský kulturní den. V budově bývalé měšťanské školy byla v prosinci 2002 otevřena expozice mikulovského muzea věnovaná kultuře a tradicím jihomoravských Chorvatů. Budova bývalé fary v Jevišovce se má ve spolupráci s vládou Republiky Chorvatsko proměnit ve společenské centrum chorvatské menšiny v Československu (potažmo Česku). Propagaci chorvatského folkloru se od roku 1993 věnuje národopisný spolek Pálava z Mikulova.

V roce 1991 vzniklo v Brně Sdružení občanů chorvatské národnosti, které si vytklo za cíl rozvíjet lidové tradice. Věnuje se kulturně-osvětové činnosti a s podporou Společnosti přátel jižních Slovanů v České republice vydává odbornou i krásnou literaturu. Snaží se také o zmírnění následků majetkových a morálních křivd způsobených nezákonným vystěhováním Chorvatů v letech 1948–1951. Sdružení zaslalo v roce 1991 memorandum vládě České republiky, ve kterém žádalo o nápravu křivd spáchaných za minulého režimu.⁵⁴ Následovaly další intervence (adresované Kanceláři prezidenta republiky, premiérovi, oddělení pro lidská práva a humanitární otázky

49 ABS, f. A 2/1, i. j. 1127, Pokyny k uspořádání poměrů chorvatských rodin, které byly přesídleny z Jevišovky, Dobrého Pole a Nového Přerova, okr. Mikulov, s. 1.

50 NA, f. Archiv ÚV KSČ, 02/2, sv. 154, a. j. 204, bod 10) Uspořádání poměrů chorvatských rodin, které byly v roce 1949 vystěhovány z Nového Přerova, Jevišovky a Dobrého Pole, okr. Mikulov.

51 ABS, f. A 2/1, i. j. 1127, Zpráva o splnění usnesení politického byra ÚV KSČ ze dne 9. října 1957 o uspořádání poměrů chorvatských rodin, které byly v roce 1949 vystěhovány z Nového Přerova, Dobrého Pole a Jevišovky, okr. Mikulov, ze dne 8. června 1961, s. 1–2. Podle sčítání lidu z téhož roku se v celém okrese Břeclav k chorvatské národnosti přihlásilo 110 osob v 18 obcích (v Dobrém Poli nikdo, jeden člověk v Novém Přerově a 19 v Jevišovce). Jednalo se většinou o reemigranty přišlé do Československa z Balkánu po druhé světové válce.

52 Tamtéž.

53 Tamtéž.

54 V memorandu se mj. požadovalo, aby Chorvatům, kteří se budou chtít vrátit do rodných obcí, bylo povoleno přestěhování za podmínky, že jejich návrat nezpůsobí újmy současným obyvatelům těchto vesnic.

Propagaci chorvatského folkloru se věnuje národopisný spolek Pálava Foto: archiv Jana Tičera

V bývalé faře v Jevišovce má vzniknout muzeum chorvatské kultury na Moravě Foto: Milan Bárta

Úřadu vlády ČSFR atd.) a jednání se zástupci nejvyšších úřadů, která však nevedla k žádným výsledkům.

Sdružení podalo v únoru 1996 oznámení na neznámého pachatele na Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu (ÚDV) s žádostí, aby celý případ prošetřil, neboť podle něj vystěhováním Chorvatů došlo k naplnění trestného činu genocidy podle § 259 odst. 1 písm. a) tr. zákona, což prakticky vedlo k zániku etnické skupiny, neboť současná generace již většinou neovládá řeč předků a jako mateřský jazyk užívá češtinu.⁵⁵ Vedle politických tlaků komunistické strany a principu kolektivní viny se podle nich do rozhodnutí o vysídlení výraznou měrou promítla i roztržka států sovětského bloku s Titovou Jugoslávií.⁵⁶ Vyšetřovatel ÚDV po přezkoumání v lednu 1997 věc podle § 159 odst. 1 tr. řádu odložil. Podle něj se nejednalo o trestný čin, jelikož celá akce proběhla v souladu s tehdejšími zákony. Sdružení podalo odvolání. Podle něj šlo o zločin komunismu, neboť odsun nebyl proveden podle zásad platných

pro přemísťování vysídlených z pohraničí, které navíc v době, kdy přestěhování začalo, ještě neplatily. Krajské státní zastupitelství v Brně v květnu 1997 zamítlo odvolání jako neodůvodněné. Dle tohoto rozhodnutí bylo vysídlení provedeno z důvodů veřejného zájmu, kterým bylo zabezpečení pohraničního pásma, a mělo oporu v tehdy platných zákonech.

Česká vláda prohlášením z října 1999 o současném postavení chorvatské menšiny v ČR oficiálně vyslovila politování nad bezprávím, které chorvatskou menšinu v českých zemích postihlo. Odmítla postup poučovacího režimu vůči uvedeně skupině obyvatel jako nezákonný a podpořila vybudování pomníku chorvatským rodinám na hřbitově v Jevišovce, který by byl alespoň morální rehabilitací.⁵⁷ Tento pomník nese trojjazyčný nápis symbolizující jazykovou a kulturní trojjedinost někdejších chorvatských obcí: *Na památku chorvatské vesnice Frélichova a jeho obyvatel, kteří od roku 1538 do roku 1948 zde žili, a zemřelých, kteří leží zde či v cizině.*

Někteří z vystěhovaných si po roce 1989 zakoupili domy v bývalých domovských obcích, většina však i nadále žije v místech, kam je vystěhováni. Ti starší z nich v sobě stále nesou pocit křivdy, mladší však už většinou splynuli s okolím a většina z nich ani neovládá jazyk předků. Přesto však přibývá osob, které se v České republice hlásí k chorvatské národnosti. Při sčítání obyvatel v roce 1991 to bylo asi 600 lidí, o deset let později již 1585.⁵⁸

V případech vystěhování občanů chorvatské národnosti byl uplatněn princip kolektivní viny. Motiv byl především politický. Celá skupina byla záměrně roztroušena po celé Moravě s cílem asimilovat její členy co nejrychleji do většinové společnosti. Občané chorvatské národnosti žijící v Československu, kteří byli vysídleni ze svých domovů, se v současné době snaží především o morální odsouzení tohoto aktu a uznání toho, že se jim a jejich příbuzným stala křivda. Částečně se jim to podařilo až po více než čtyřiceti letech.

55 Materiály k šetření jsou soustředěny ve spisu ÚDV-19/VvB-96, uloženém v ABS.

56 Tento důvod sice není v oficiálních dobových dokumentech výslovně uváděn, z podtextu však mnohdy vyplývá.

57 Informace převzaty z internetové stránky Rady vlády pro národnostní menšiny, viz <http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rnm/mensiny/chorvatska-narodnostni-mensina-16110/>.

58 Chorvatská menšina v České republice. *Jednota*, 19. 7. 2008, č. 29, Daruvar, Chorvatská republika, s. 16.